

JOSEP MARIA TATJER

Sotsdirector de l'Institut de Ciències de l'Educació de la UAB

Com ha dit n'Isidor Marí, sóc aquí en representació de l'Institut de Ciències de l'Educació de l'Autònoma. La directora no ha pogut acompanyar-nos per problemes d'agenda, com a conseqüència d'un compromís ineludible, adquirit abans de rebre la invitació dels organitzadors per participar en aquest acte.

A tall d'explicació de la meua presència en aquesta mesa, començaré dient que una de les missions que té assignades el nostre institut consisteix en l'establiment i l'enfortiment de nexes de cooperació entre el professorat i els centres d'ensenyament secundari i la Universitat Autònoma.

A més d'un programa específic que anomenem Argó (vegeu www.uab.cat/ice/argo), intentem donar suport, en la mesura de les nostres possibilitats, a les iniciatives d'aquest caire que neixen en els diversos departaments i centres de la nostra universitat. És per això que, quan els organitzadors van demanar que l'ICE col·laborés en el primer simposi, ens hi vàrem avenir de seguida, atès que el seu contingut encaixava plenament en les funcions que ens pertoqueu.

L'edició que encetem amb aquest acte confirma la implicació del Departament de Filologia Catalana de l'Autònoma en la reflexió sobre el present i el futur de l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes, no solament a la universitat, sinó també en el nivell de secundària. Per la nostra part, voldríem oferir-nos com a socis en aquesta tasca i engrescar les persones que se n'encarreguen directament i el Departament en el seu conjunt a continuar treballant en la mateixa línia.

No comentaré el programa, perquè en Daniel Casals i en Francesc Foguet ho faran amb molt més coneixement de causa, però sí que voldria incidir en un dels temes que ha tractat en Francesc Danés, el

de la presència de la literatura en l'ensenyament. El manifest que teniu a les mans sintetitza allò que molts pensem i que podríem haver subscrit, si hom ens hagués convidat a fer-ho. M'agradaria, tanmateix, afegir-hi algunes consideracions per la meva part.

Resulta indiscutible, al meu entendre, que la bona literatura ha de formar part de la formació de qualsevol persona. No he compartit mai allò que diu «que el llegir no ens faci perdre l'escriure», perquè la llengua s'aprèn llegint, sentint, escrivint i parlant, no fent exercicis de gramàtica a classe. Una de les crítiques (o autocrítiques) que hauríem d'adreçar al nostre sistema educatiu és l'excés d'hores que s'esmercen en va en l'estudi de la llengua i de les llengües, amb uns resultats finals ben minsos.

Si en una línia de producció sortís malament un percentatge prou alt dels estris que s'hi fabriquessin, segurament analitzaríem què passa, intentaríem posar-hi remei, però dubto que ningú pensés que la solució era emprar-hi més temps o tornar a repetir els processos. Després d'un seguit d'anys de fer una i altra vegada els mateixos exercicis de llengua o uns de molt semblants, bona part dels nostres joves surten de l'ensenyament obligatori sense ser capaços de trobar el subjecte d'una oració diguem-ne corrent.

Alguna cosa falla en tot això. Un camí assenyat poden ser els programes de foment de la lectura. El Departament d'Ensenyament ha endegat un pla per a les escoles (vegeu <http://www.xtec.cat/web/proyectos/lectura/impulslectura>). Sembla una bona pensada, però en el fons xoca amb els currículums que edita la mateixa administració i amb la inèrcia del sistema.

La literatura no hauria de ser, crec que ningú no ho pretén, l'única via per dominar la llengua escrita. La llengua s'aprèn també llegint llibres de ciència o d'història —sobretot, si estan ben escrits—, però la literatura, la bona literatura, naturalment, hi té un paper cabdal. Ara bé, al meu entendre, a la classe de literatura, els alumnes hi han de llegir autors catalans, però també obres estrangeres de referència en bones traduccions catalanes. Sortosament, se'n troben moltes.

Una persona culta ha d'haver llegit els principals autors de la seva pròpia literatura nacional, però també ha d'estar familiaritzada amb la millor literatura universal. La cultura d'un país es fa gran quan s'hi

han traduït, si més no, alguns dels textos que formen part del patrimoni de la humanitat i quan els seus ciutadans els coneixen.

Això és quelcom que els prohoms del final del segle XIX i principi del segle XX sembla que veien clar, quan van impulsar les traduccions de tantes obres contemporànies de l'època, però també d'un conjunt de clàssics. Sense *L'odissea* de Carles Riba o la Fundació Bernat Metge, la cultura catalana seria més pobra. Òbviament, el nostre futur com a país no depèn de les traduccions de Joyce o de Sòfocles de què disposem, però la qualitat de la societat que construïm sí que hi té molt a veure.

Al nostre país, tanmateix, la cultura literària continua essent ara com ara extraordinàriament minoritària, tant entre les noves generacions com en el conjunt de la població. En les comparacions internacionals, no s'hi sol incloure aquest aspecte, encara que no m'estranyaria que hi sortíssim tan malament com en el PISA i en d'altres estudis. En relació amb això, m'agradaria recordar-vos una notícia sobre Polònia, la Polònia de debò, que va ser publicada a la premsa l'any 2007 (vegeu *Spiegel* on-line, 6 de juny de 2007, a l'adreça <http://www.spiegel.de/international/europe/kaczynski-overrules-minister-in-syllabus-row-goethe-and-dostoyevsky-escape-poland-s-literary-cull-a-487037.html>).

Resulta que el 2007 el ministre d'Educació del govern de Varsòvia, que es deia Roman Giertych, va anunciar que s'eliminarien dels currículums escolars un conjunt d'autors «antipolonesos» i que serien substituïts per autors «nacionals» i «catòlics». Els autors que hi havien d'entrar eren Joan Pau II i el premi Nobel del 1905, Henryk Sienkiewicz, el de *Quo Vadis* i *A través del desert*, i un seguit de novel·les històriques. A canvi, es treien Goethe, Dostoiewski i Conrad.

Les declaracions del ministre van produir els efectes d'una bomba. Els llibreters van decidir que omplirien els aparadors d'obres d'aquests tres autors; els estaments culturals, encapçalats pel mateix ministre de Cultura, van protestar enèrgicament, i el professorat, els pares i els alumnes també s'hi van oposar. El refús va assolir tanta intensitat que el president del govern, un dels famosos bessons Kazynski, en Jaroslaw, va haver de contradir en Roman Giertych, bo i assegurant que Goethe, Dostoiewski i Conrad continuarien llegint-se a les escoles.

Em sembla que, d'aquesta anècdota, se'n podria treure molt de suc. Em limitaré, tanmateix, a expressar dues obvietats. La primera és que aquests tres autors estaven presents en els currículums escolars de Polònia. Déu n'hi do! I la segona, que sento enveja d'un país en què un tema com el dels autors estrangers que figuren en els programes de literatura pot esdevenir objecte d'una polèmica en l'àmbit nacional. En fi, no som Polònia.